Petru BUTUC

Precizări asupra motivației raportului sintagmatic de inerență

P.B. – prof. univ., dr. conf., Catedra de limba română și filologie clasică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă" din Chișinău. Autor al monografiilor *Predicatul angrenat în limba română* (2007) și *Studii de gramatică și istorie a limbii române literare* (2012). Domenii de cercetare: gramatica limbii române, sociolingvistică și istorie a limbii române literare.

„Ca să vorbim și să scriem corect nu este destul a ști toate formele fiecărei ziceri, ci și relația dintre ele." (Ion Heliade Rădulescu)

Compartimentul sintaxa reprezintă limba la cel mai înalt nivel și își are drept obiect de studiu unitățile cu relevanță comunicativă, atât din perspectiva lor semantico-funcțională, cât și din cea relațională. Astfel, nicio situație sintactică „nu poate să se realizeze decât doar și prin relații/raporturi". De aceea, în majoritatea lucrărilor de gramatică (manuale, studii, articole etc.), teoria raporturilor dintre cuvinte în propoziție „alcătuiește criteriul metodologic diriguitor la analiza materialului lingvistic, fapt ce deschide în permanență o cale spre operațiile analitice și sintetice de modelare și identificare a formelor structurale și a celor semantice" (Diaconescu 1992: 5).

Prin caracterul lor imanent, raporturile sintactice se manifestă simultan la toate nivelurile (fonologic, lexical, semantic și gramatical), conform specificului fiecăruia în parte, iar în baza acestui sistem de manifestare/funcționare se susține tot mai mult ideea că „sintaxa este o știință a relațiilor", un compartiment în care „relațiile se întrunesc în plenitudinea și complexitatea lor tipologică". Raporturile sintactice totuși rămân a fi în

BDD-A30333 © 2019 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:42 UTC)

permanență prioritare „datorită importanței decisive pe care le au în organizarea structurală și semantică a cuvintelor în enunț”, iar la analiza sintactică a părților de propoziție, determinarea corectă a tipurilor de raporturi „formează condiția supremă”, ceea ce conduce „la identificarea reală a unităților propoziționale și frastice, la stabilirea ierarhiei lor și la definirea lor semantico-funcțională” (*Ibidem:* 9).

Deși în domeniul sintaxei limbii române au fost elaborate până acum mai multe lucrări despre raporturile dintre cuvinte în propoziție, totuși subiectul și predicatul rămân a fi tratate și în continuare drept unități sintactice propoziționale cu o totală independență unul față de altul, prin aceasta motivându-se chiar raportul lor de inerență. Or, aceasta dat fiind faptul că între părțile principale ale propoziției se stabilește o relație oarecum specifică, deosebită de cea a părților secundare: a atributelor, a complementelor etc. Se crede că subiectul și predicatul în propoziție, fiind părți principale, acționează de sine stătător, independent unul față de altul, dar aceasta, chiar dacă între subiectul și predicatul propoziției se stabilește un raport ce se caracterizează „printr-o coocurență obligatorie a doi constituenți” ai sintagmei predicative în orice enunț, componenți care „se implică reciproc, iar, din punctul de vedere al formei lor structural-gramaticale, se încadrează în enunț prin restricții bilaterale: subiectul impune predicatului categoria gramaticală a persoanei și numărului, iar predicatul, respectiv, impune subiectului categoria gramaticală a cazului nominativ” (Bărbuță *et al.* 2008).

În opinia noastră, anume în acest temei teoretico-aplicativ ar fi corect și rezonabil ca studiul raporturilor sintagmatice dintre părțile principale ale propoziției să se bazeze mai întâi pe identificarea corectă a relațiilor ce se stabilesc între elementele constituente ale sistemului de ordonare sintagmatică a enunțului. Totodată, e necesar ca la determinarea raportului sintagmatic dintre părțile principale ale propoziției să se țină cont și de specificul lor morfologic și sintactic, prin care se aseamănă, dar și se deosebesc, în același rând (Mladin 2006: 78-90).

Raportul sintagmatic, ce se stabilește între părțile principale ale propoziției, nicidecum nu poate fi unul total de independență, de vreme ce predicatul se conformează gramatical subiectului, ceea ce ne demonstrează faptul că „între subiectul și predicatul propoziției există”, în primul rând, un vădit „raport de subordonare”, dar nicidecum

BDD-A30333 © 2019 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:42 UTC)

unul de subordonare obișnuit, „identic cu cel al atributului acordat cu determinatul său” (*Sintaxa* 1987: 140-148). Atributul exprimat prin adjective depinde de regentul său, îi este total subordonat gramatical, pe când predicatul, mai ales cel verbal, este puțin mai independent față de subiectul propoziției.

Comparând raportul dintre subiect și predicat, pe de o parte, cu cel dintre atribut și regentul său, pe de altă parte, acad. Iorgu Iordan susține că, „în ce privește raportul dintre atribut și subordonatul său, din punctul de vedere al conținutului, el nu diferă de raportul dintre predicat și subiect, întrucât atât atributul, cât și predicatul „atribuie” ceva: unul substantivului pe care îl determină, celălalt subiectului, dar, dacă ar fi niște raporturi identice și din punct de vedere gramatical, ar însemna că raportul de inerență este caracteristic tuturor îmbinărilor ce conțin atribute acordate, ceea ce ar însemna o tratare total incorectă a acestui tip de raport, numit de inerență” (Iordan, Robu 1978: 20).

Deși este clar că între atributul acordat și determinatul său nu poate exista un raport de inerență, motivat prin raportul de subordonare, totuși, în unele lucrări de sintaxologie a limbii române, mai circulă această părere. De exemplu, D. D. Drașoveanu susține că „acordul (element al formei) pe căi specifice nu modifică esența raportului: el rămâne același și în cazul atributului cu determinatul său, și în cazul predicatului cu subiectul – de inerență, iar mijlocul de realizare este de asemenea același: acordul” (Drașoveanu 1958: 175-182).

Din punct de vedere logico-semantic, raportul de inerență nu poate fi demonstrat, dar nici justificat, prin nicio formă de relație de subordonare. Chiar dacă există unele asemănări în ceea ce privește „legătura dintre predicat și subiect, pe de o parte, și atribut și determinatul său, pe de altă parte, totuși raportul sintagmatic de inerență apare doar între subiectul și predicatul propoziției, nu și între atributul acordat și regentul său” (Dimitriu 2002: 1147-1161). Raportul de inerență înseamnă mult mai mult, având la bază o explicație mult mai profundă și mai subtilă, deoarece manifestarea acestui fenomen gramatical (preponderent sintactic) cere componentelor o implicare reciprocă echitabilă: vorbitorul gândește subiectul împreună cu predicatul și predicatul împreună cu subiectul, ceea ce nu se întâmplă cu atributul acordat și lămuritul său. Atributul depinde de regentul său, dar nu se află într-o acțiune

BDD-A30333 © 2019 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:42 UTC)

reciprocă. În sintagmele cu atribute acordate există doar o veritabilă relație gramaticală de subordonare și defel una de inerență. Deosebirea dintre raportul de subordonare și cel de inerență este destul de evidentă, întrucât „la subiect și la predicat și la atribut și la regentul său nu avem două relații identice, căci atributul depinde de substantivul său, pe când predicatul și subiectul sunt părți de propoziție mult mai independente unul față de altul" (Iordan, Robu 1978: 534).

Cu toate acestea, subiectul și predicatul alcătuiesc niște constituente sintagmatice ale propoziției, care par independente unul față de altul și față de celelalte unități sintactice propoziționale, în realitate însă nu este așa. Să comparăm următoarele două sintagme: 1) *Zarzări înfloriți* și 2) *Zarzării au înflorit*. În exemplul (1) dispunem de un acord gramatical deplin (total), manifestat prin unitatea de gen, număr și caz. În sintagma (2) acordul este exprimat doar parțial – în număr și persoană. Totodată, în sintagma (2) dispunem suplimentar și de ideea de certitudine, de siguranță, arătându-se că acțiunea s-a desfășurat în trecut. Caracteristicile respective lipsesc în sintagma (1), îmbinarea exprimând doar o însușire statică, eternă (atemporală), cu referire la *zarzări*. Aceasta ne face să conchidem că acordul dintre predicatul și subiectul propoziției se deosebește structural-gramatical de raportul dintre atributul acordat și determinatul său. Și în baza acestei caracteristici susținem că raportul sintagmatic de inerență se produce doar între subiectul și predicatul propoziției.

Sintagma subiect-predicat comportă și un raport de coordonare, care defel nu asigură nici o independență absolută, dar nici o totală dependență reciprocă. Părțile principale ale propoziției sunt unități care în toate situațiile sintactice coordonează logic și semantic între ele. Astfel, devine clar faptul că nu orice predicat poate fi compatibil după sensul lui infomativ-comunicativ cu orice subiect și, invers, nu orice subiect se potrivește, conform semanticii lui comunicative, cu orice predicat al propoziției. De exemplu, în unitățile predicative: 1) *Zarzării au înflorit mai devreme decât toți ceilalți pomi fructiferi* și 2) *Studenții citesc la bibliotecă în afara orelor de curs,* avem între părțile principale o compatibilitate semantică și logică: subiectele și predicatele acestor două enunțuri se potrivesc atât lexico-semantic, cât și semantico-informativ; însă, în enunțurile 1) *Zarzării citesc la bibliotecă în*

BDD-A30333 © 2019 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:42 UTC)

afara orelor de curs și *2) Studenții au înflorit mai devreme decât toți ceilalți pomi fructiferi,* constituenții predicativi (subiectele și predicatele) se află în niște relații sintactice incompatibile din punct de vedere logico-semantic. Atare propoziții, din cauza nepotrivirii sensurilor lexicale și, respectiv, a celor comunicative ale părților principale între ele, raporturile dintre subiectele și predicatele lor au devenit ireale, dacă nu chiar absurde.

Prin urmare, între subiectul și predicatul propoziției există, în paralel cu raportul de suboronare, și un raport de coordonare, care se realizează în baza doar a unei motivații logice și semantice a constituenților sintagmatici predicativi; dar raportul de coordonare dintre elementele sintagmei subiect-predicat totuși nu poate sta la baza motivației relației de inerență. Raportul de inerență dintre subiect și predicat este unul distinctiv, deosebit de cel al coordonării și subordonării. Aceste trei tipuri de raporturi, deși se produc simultan în enunț, nu se manifestă și nici nu funcționează unul prin altul, *idem per idem*, dar fiecare aparte, păstrându-și propria individualitate. Spre deosebire de raportul de subordonare și cel de coordonare, raportul de inerență presupune o dependență reciprocă sau o interdependență: subiectul se realizează prin predicat și predicatul prin subiect. Temeiul acestei incorporări și implicări a părților principale ale propoziției nu-l decide și nu-l motivează nici raportul de subordonare și nici cel de coordonare dintre subiect și predicat: ***raportul de inerență este motivat, asigurat și susținut de conținutul predicativ al acestei sintagme numărul unu în orice propoziție – sintagma subiect-predicat***, prin care orice enunț își asigură existența și funcționarea propriu-zisă. Conținutul predicativ, „creat de categoria gramaticală a predicativității, poate să se realizeze și să se manifeste doar prin părțile principale ale propoziției, instituind prin ele centrul funcțional și real al tuturor tipurilor de propoziții" (Banaru 1973: 34).

Prin subiect și predicat acționează indicii predicaționali-predicativi ai categoriei sintactice a predicației: *modul, timpul, persoana, numărul și diateza*. Anume prin acești indici predicativi se explică și este motivată dependența reciprocă, ce stă la baza raportului de inerență. Subiectul și predicatul propoziției doar împreună conțin și pot forma respectivii indici predicativi, dar nicidecum fiecare aparte, în mod individual.

BDD-A30333 © 2019 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:42 UTC)

Aceasta înseamnă că existența indicilor predicativi în cadrul unei părți principale de propoziție presupune neapărat și existența lor în cadrul celei de-a doua. Indicii predicaționali-predicativi nu pot să se realizeze în propoziție separat, numai prin subiect sau numai prin predicat, pentru că în așa mod își pot pierde valoarea de actualizatori ai informației comunicative față de realitatea extralingvistică. Părțile principale împreună creează acești indici și tot împreună trebuie să-i întrețină, fenomen prin care își asigură dependența lor reciprocă, interdependența. De fapt, indicii predicativi, care pot să se formeze doar prin părțile principale, alcătuiesc baza raportului sintagmatic de inerență dintre subiectul și predicatul propoziției. În temeiul științific al teoriei predicaționale-predicative, raportul de inerență este caracteristic doar pentru sintagma subiect-predicat. Relația respectivă poate să se realizeze doar la nivel propozițional, și nicidecum și la nivel frastic (în ultimul timp a fost lansată ideea că raportul de inerență poate apărea și în limitele frazei, între propoziția predicativă/subiectivă, pe de o parte, și regentele lor, pe de altă parte) (Alexandrescu 1967: 167).

În concluzie, constatăm că inerența reprezintă o relație deosebită, „o relație autonomă, aparte, diferită atât de cea de coordonare, cât și de cea de subordonare" (Mladin 2006: 90), deoarece are drept temei gramatical și semantic categoria predicațional-predicativă, fără de care este imposibilă existența propoziției ca unitate sintactică de bază. Inerența, ca raport sintactic, se manifestă doar la nivel propozițional, între subiectul și predicatul tuturor enunțurilor.

Notă. Susținem teoria predicației, după profesorul Victor Banaru, întrucât, fiind elaborată în spiritul funcționalismului praghez, rămâne a fi una foarte apreciată în lingvistica actuală. Citățm: *Predicația este o categorie sintactică prin care se exprimă relația dintre conținutul comunicativ-informativ al propoziției față de realitatea (situația) extralingvistică. Categoria morfo-sintactică a predicației posedă mijloace identice de exprimare semantico-funcțională, printre care,* în primul rând, părțile principale ale propoziției (subiectul și predicatul), care asigură funcționalitatea predicației în enunț, cu ajutorul conexiunilor predicative, datorită cărora *predicația devine marcherul-prim al propoziției, iar predicativitatea – indiciul structural-gramatical și predicatul – centrul funcțional al propoziției. Predicația formează principala trasătură distinctivă a orică-*

BDD-A30333 © 2019 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:42 UTC)

rei propoziții, ca unitate de bază a sintaxei, iar îmbinările de cuvinte din enunț, ca structuri adiacente, nu pot fi calificate drept propoziții, deoarece, necomportând indicii predicaționali-predicativi ai modului, timpului, persoanei și numărului, nu sunt predicative: ele nu conțin un gând terminat (*Apud* Butuc 2012: 217-226).

Referințe bibliografice

Alexandrescu 1967 = Ecaterina Alexandrescu, *Cu privire la unele probleme ale propoziției subiective, predicative și regentele lor*, în LL, XV, București, 1967.

Banaru 1973 = Victor Banaru, *Ocerki po teorii predicativnosti*, Chișinău, Știința, 1973.

Bărbuță *et al.* 2008 = I. Bărbuță, E. Constantinovici, A. Hanganu, E. Ungureanu, Mic *dicționar de termeni lingvistici*, Chișinău, 2008.

Butuc 2012 = Petru Butuc, *Studii de gramatică și istorie a limbii române literare*, Chișinău, Tipografia Centrală.

Diaconescu 1992 = Ion Diaconescu, *Sintaxa limbii române II. Relații sintactice*, București, 1992.

Dimitriu 2002 = Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române*, Iași, Institutul European, 2002.

Drașoveanu 1958 = D. D. Drașoveanu, *Despre natura raportului subiect și predicat*, în CL, III, 1958.

Iordan, Robu 1978 = Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, București, 1978.

Mladin 2006 = Constantin-Ioan Mladin, *Probleme de sintaxă. Relații și funcții sintactice*, București, Cartea Universitară, 2006.

Sintaxa 1987 = *Limba moldovenească literară contemporană. Sintaxa*, Sub red. prof. Anatol Ciobanu, Chișinău, Lumina, 1987.

BDD-A30333 © 2019 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:42 UTC)